

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ НАУКОМІСТКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ГЛОБАЛЬНОГО ІНДЕКСУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

ASSESSMENT OF POTENTIAL KNOWLEDGE-INTENSIVE ENTERPRISES BASED ON GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX

Проведена загальна оцінка рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності за лідируючими країнами світу та деякими учасниками Співдружності Незалежних Держав, за для порівняння з національними позиціями. Передбачається, що Індекс має бути використаний державами, які прагнуть ліквідації проблемних питань в процесі економічного розвитку та виступає інструментом для аналізу і розробки стратегій стійкого економічного зростання. Висвітлені елементи Індексу та проведена статистика показників за період 2011-2012 років. Охарактеризовано зміни, які відбулися в статистичних даних в рейтингу за останні роки. Увага зосереджується на становищі в Україні, визначені головні фактори Глобального індексу конкурентоспроможності – критичне відставання, невикористані можливості та конкурентні переваги в національній економіці. Запропоновано метод перенесення зазначених факторів на мікроекономічний рівень, при цьому згруповано зовнішні та внутрішні фактори впливу на суб'єкти господарювання.

Проведена оцінка рейтинга Глобального індекса конкурентоспособности по лидирующим странам мира и определенными участниками Содружества Независимых Государств, для сравнения с национальными показателями. Предполагается, что Индекс должен быть использован государствами, которые нацелены на устранение проблемных моментов в вопросе экономического развития страны и является инструментом для анализа и разработки стратегий экономического роста. Описаны элементы Индекса и предоставлена статистика показателей в период 2011-2012 года. Охарактеризовано изменения массива статистических данных в рейтинге за последние года. Особое внимание уделено ситуации в Украине, определены главные фактора – критическое отставание, неиспользованные возможностей и конкурентные преимущества национальной экономики. Предложен метод перенесения вышеупомянутых факторов на микроэкономический уровень, при этом сгруппированы внешние и внутренние факторы влияния на субъекты хозяйственной деятельности.

Assessed Global Competitiveness Index rankings for the leading countries of the world and certain Participants of the Commonwealth of Independent States, for comparison with the national average. Assuming that the index is used by States that are aimed at addressing the problem points to the issue of economic development and used like a tool to analyze and develop strategies for economic growth. Describes the main elements of the index and perform statistics indicators in the period 2011-2012. Given the characteristics changing array of statistics in ranking over the past year. Special attention is paid to the situation in Ukraine, identified three main factors - a critical gap, untapped opportunities and last of factors is competitive advantages in the domestic economy. Also in this article proposed a method of transferring the above factors

from macroeconomic level to the microeconomic, with clustered internal and external factors of influence the subjects of economic activity.

Ключові слова: *інновації, технологія, конкурентоспроможність, трансфер технологій.*

Вступ. Існує значна кількість показників економічного зростання країни, належного рівня якості життя та конкурентоспроможності, вони є визначальними для оцінки економічного стану в країні. Для реальної оцінки становища пропонується використати Глобальний індекс конкурентоспроможності, який містить фундаментальні показники.

В останні роки питанню розвитку ринку наукоємних технологій присвячені роботи таких провідних вітчизняних та зарубіжних авторів, як П. М. Цибульов [4], М. І. Дідківський [5], Ю. М. Капіца, Х. Бремер, Р. Фостер та ін. Їх роботи акцентували увагу на особливостях функціонування наукоємних підприємств та їх вплив на економіку країни. На основі сучасних статистичних даних використаємо методику роботи зазначених авторів.

Постановка завдання. Економічно потужні країни на підґрунті свого успіху мають значну наукоємну базу та ефективну інноваційну діяльність. Для детальнішого розуміння факторів, що впливають на конкурентоспроможність країни в світі звернемося до Глобального індексу конкурентоспроможності й на основі його рейтингу визначимо неефективні елементи національної економіки.

Методологія. У процесі розв'язання поставлених задач використано порівняльний аналіз для виявлення вагомості показників, метод логічного узагальнення для завершеності дослідження, системний підхід та об'єднання теоретичних знань для підбиття основних висновків.

Результати досліджень. Лідерами рейтингу, який був приведений Всесвітнім економічним Форумом, є Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія (див. табл. 1). Перша десятка країн загалом не змінюється впродовж значного періоду, зазнаючи деякі незначні переміщення у цій десятці. З 2012 року Україна серед 144 країн посіла 73 місце проти 82 сходинки в 2011 році. Серед пострадянських країн Україну випереджає Казахстан (51 місто) та РФ (67 місто). За рейтингом конкурентоспроможності внаслідок економічних та політичних факторів за 2009 - 2010 роки Україна втратила 16 позицій, проте починаючи з 2011 року ситуація почала змінюватись з покращенням стану економіки (див. табл. 1).

Таблиця 1. Рейтинг* країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності 2012 р. (2011 р.)

Країна	Номер за рейтингом	Значення
Швейцарія	1(1)	5.72
Сінгапур	2(2)	5.67
Фінляндія	3(4)	5.55
Німеччина	6(6)	5.48

США	7(5)	5.47
Великобританія	8(10)	5.45
Японія	10(9)	5.40
Китай	29(26)	4.83
Канада	14(12)	5.27
Саудівська Аравія	18(17)	5.19
Республіка Корея	19(24)	5.12
Австралія	20(20)	5.11
Франція	21(18)	5.09
Італія	42(43)	4.46
Туреччина	43(59)	4.45
Бразилія	48(53)	4.40
Індонезія	50(46)	4.40
Південна Африка	52(50)	4.37
Мексика	53(58)	4.36
Індія	59(56)	4.32
Російська Федерація	67(66)	4.20
Україна	73(82)	4.14
Аргентина	94(85)	3.87
Казахстан	51(72)	4.38
Грузія	77(88)	4.07

* Побудовано автором на основі [1].

Розглянемо ситуацію по регіонам України (рис. 2.2). У трійку лідерів увійшли Дніпропетровська (4,01), Харківська (4,05) та Київська області (4,04). Також зазначимо, що останнє місце в даному рейтингу займає Херсонська область з показником 3,58. Місто Київ має найбільший показник – 4,26.

Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК) увібрав у себе основні новітні економічні ідеї щодо конкурентоспроможності й, з урахуванням складності процесу економічного зростання, бере до уваги зважене середнє значення значної кількості різних складників, кожний з яких відображає один з аспектів конкурентоспроможності. Він запропонований для оцінки потенціалу зростання країн у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Складники індексу, згруповані у 12 складових конкурентоспроможності [2; 3]:

1. Інституції – інституціональне середовище формує базу, у межах якої приватні підприємці, компанії та уряди взаємодіють один з одним з метою отримання доходу та збагачення економіки, таким чином суттєво впливаючи на конкурентоспроможність та економічне зростання.

2. Інфраструктура – високорозвинена інфраструктура має визначальне значення для ефективного функціонування економіки, оскільки вона є важливим елементом, що визначає місце розташування економічної діяльності, а також види діяльності або сектори, що можуть набути високого рівня розвитку в економіці.

3. Макроекономічне середовище – третя складова сама по собі не може збільшити продуктивність країни. Компанії не в змозі прийняти обґрунтовані управлінські рішення при нестійкому рівні цін, фінансовий сектор не функціонує ефективно, якщо в державі значний дефіцит бюджету.

4. Охорона здоров'я та початкова освіта – здорова та освічена робоча сила має важливе значення для конкурентоспроможності й продуктивності країни.

5. Вища освіта та професійна підготовка – належний рівень якості фахівців, як отримали вищу освіту та професійну підготовку спроможні реалізувати свої знання, уміння та навички в національній економіці, що надає змогу вирішити поточні та перспективні завдання розвитку промисловості та сфери послуг і рухатися наверх ланцюжком створення додаткової вартості, не обмежуючись простими виробничими процесами та продукцією.

6. Ефективність ринку товарів – країни з ефективними ринками виробляють відповідний потребам споживачів асортимент товарів та послуг з урахуванням умов попиту-пропозиції. Для підвищення рівня ефективності ринку та продуктивності сфери бізнесу на внутрішньому та зовнішньому ринках важливою складовою є ринкова конкуренція. Вона гарантує виживання найефективнішим фірмам.

7. Ефективність ринку праці – ефективність і гнучкість ринку праці є важливою складовою забезпечення такого переміщення працівників з одного сектора в інший, яке стимулює найбільш ефективне їх використання в економіці та сприяє ініціативі для максимальної самовідданості на робочому місці [2].

8. Рівень розвитку фінансового ринку – ефективно функціонуючий фінансовий сектор надає можливість розміщення ресурсів, зекономлених громадянами або інвестованих державними банками інших країн, там, де ці ресурси використовуються найбільш продуктивно. Розвинений фінансовий сектор спрямовує ресурси не тим, хто має політичні зв'язки, а найбільш ефективним підприємцям або інвестиційним проектам з найбільшим очікуваним прибутком, що передбачає ретельну оцінку ризиків.

9. Технологічна готовність – у цій групі оцінюється швидкість, з якою економіка переймає і використовує, але не обов'язково розвиває, новітні технології для підвищення продуктивності секторів своєї економіки. Так, у

сучасному світі інформаційно-комунікаційні технології еволюціонували в технології «загального застосування», поширилися в інші економічні сектори та відіграють роль ефективної інфраструктури для комерційних операцій.

10. Розмір ринку – розмір ринку впливає на рівень продуктивності оскільки масштабні ринки надають можливість компаніям використовувати переваги ефекту масштабу виробництва. При аналізі 10-ї складової враховується розмір як внутрішнього, так і зовнішнього ринків.

11. Рівень розвитку бізнесу стосується загальної якості бізнес-мереж країни, а також рівня складності операцій і стратегій окремо взятих фірм. Це впливає на рівень ефективності при виробництві товарів і послуг, що, у свою чергу, збільшує продуктивність і підвищує конкурентоспроможність всієї країни.

12. Інновації – у довгостроковій перспективі підвищення ефективності та рівня життя можливе, у тому числі, завдяки технологічним інноваціям.

Розглянемо рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України за зазначеними 12 складовими елементами Глобального індексу конкурентоспроможності (рис. 1).

Значна місткість ринку та високий рівень вищої, середньої та професійної освіти задають вектор для розвитку економіки, але стан інституцій та нестабільне мікроекономічне становище послаблює національні позиції, стан бізнесу, фінансового та товарного ринків. Усі інші підіндекси залишаються в Україні без належної уваги, саме тому не надають максимальної віддачі. Пріоритетними напрямками можемо зазначити «Інновації» та «Технологічну готовність», як найзначніші серед невикористаних можливостей. Звернемо увагу на рейтинг за усіма 12 показникам ГІК (див. рис. 2).

Розглядаючи мікросередовище згрупуємо зовнішні та внутрішні фактори впливу на суб'єкти господарювання у наступні показники:

- 1) демографічні (складові: чисельність населення; віковий ценз; рівень платоспроможності населення активного населення);
- 2) природні (наявність природних ресурсів за видами);
- 3) науково-технічні (науково-технічна політика держави);
- 4) економічні (ступінь державного регулювання економіки; система оподаткування; мінімальний розмір заробітної платні і пенсії);

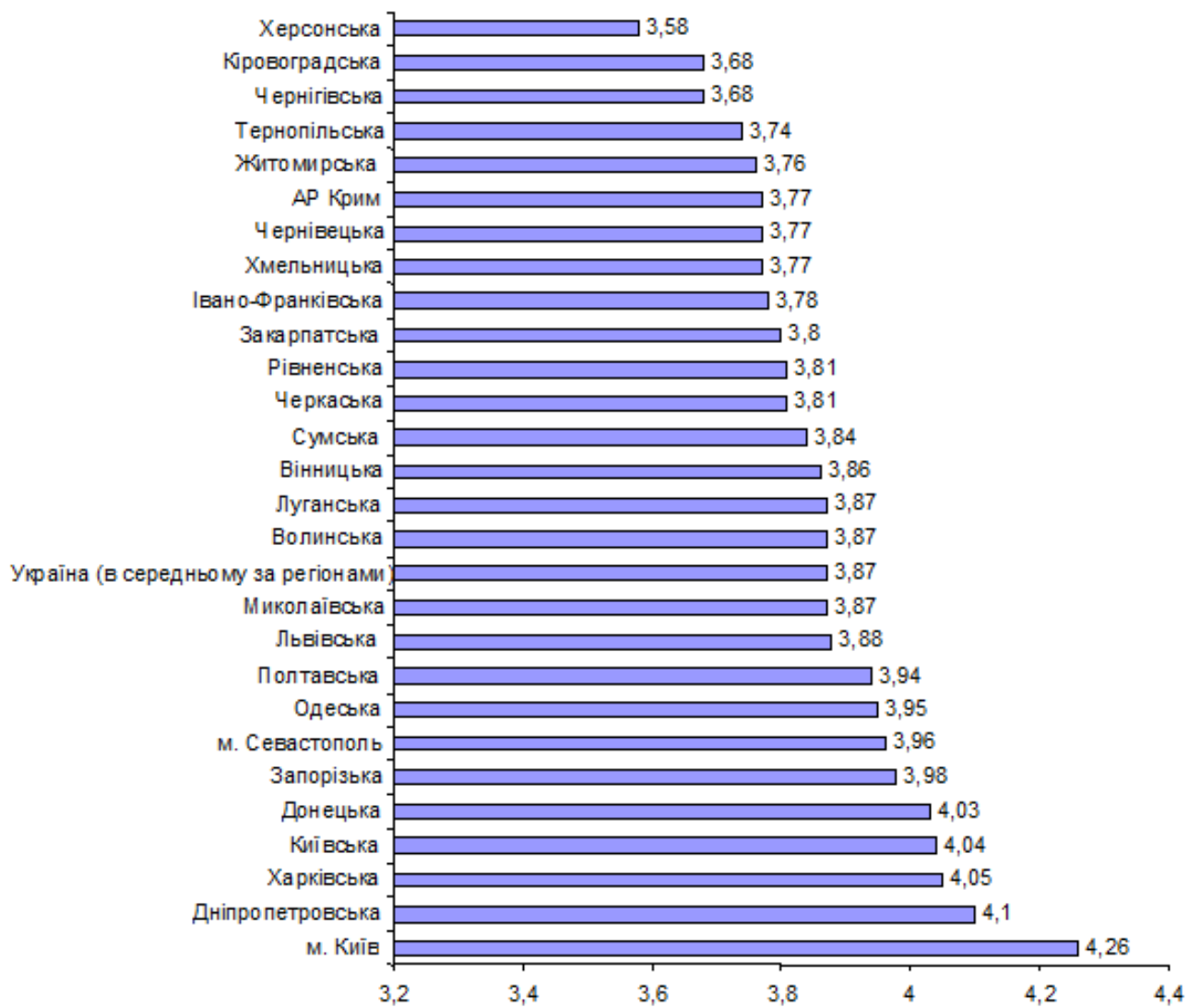

Рис. 1. ГІК для регіонів України
(побудовано автором на основі [1])

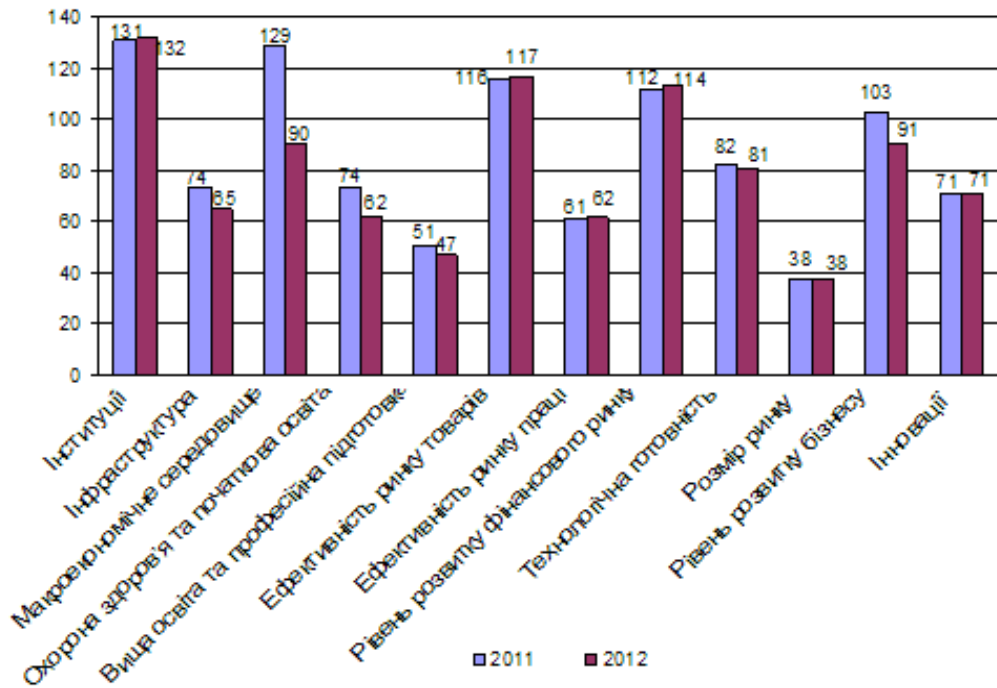

Рис. 2. Динаміка ГІК для України за складовими (побудовано автором на основі [1; 2])

5) екологічні (екологічна безпека оточуючого середовища; екологізація виробництва);

6) політичні (політична стабільність суспільства, взаємодія виконавчої і законодавчої влади; міжнародне науково-технічне співробітництво; торговельний оборот держави);

7) кліматичні (складові: природні умови, роза вітрів; переважаючий атмосферний тиск; середньодобова температура повітря, вологість);

8) постачальники (види сировини, матеріалів; обсяги постачань; ціни постачань; відстань доставки);

9) споживачі (асортимент продукції, що споживається; обсяги постачань; ціни постачань; рівень платоспроможності);

10) конкуренти (ступінь освоєння ринку; якість продовольчої продукції; орієнтовані сегменти ринку; асортимент продукції);

11) фінансово-кредитні організації (асортимент надання фінансових послуг; банківський відсоток за операціями; комфортність банківського обслуговування; простота оформлення платіжних документів; можливість інвестування та одержання кредиту);

12) державні органи (контроль за дотриманням законодавства; взаємовідносини з місцевою адміністрацією).

Висновки. Розглянувши елементи ГІК, можемо об'єднати всі 12 показників у 3 групи, які характеризують становище в Україні: 1. критичне відставання: інституції, макроекономічне середовище, ефективність товарних ринків, рівень

розвитку фінансового ринку, рівень розвитку бізнесу; 2. невикористані можливості: технологічна готовність, інфраструктура, охорона здоров'я та початкова освіта, інновації, ефективність ринку праці; 3. конкурентні переваги: вища освіта та професійна підготовка, місткість ринку.

Аналіз розглянутих складових ГІК дозволяє перенести системи показників для оцінки макроекономічних показників на мікроекономічний рівень, що, на відміну від існуючих підходів, надає можливість адаптації даних груп для окремих підприємства за наступними складовими: 1) критичне відставання: економічні, екологічні, політичні, фінансово-кредитні організації, державні органи; 2. невикористані можливості: демографічні, науково-технічні, споживачі; 3. конкурентні переваги: кліматичні, природні, постачальники, конкуренти.

Звернемо увагу, що залежно від виду діяльності підприємства дане групування може трансформуватись.

На сучасному етапі розвитку національної економічної системи, після глибокої економічної та соціальної криз, Україна не повною мірою використовує значний технологічний та науковий потенціал, відповідно, перспективою для подальших розробок є оцінка динаміки потенціалу наукомістких підприємств та розробка методик планування стратегічних змін на більших проміжках часу.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2012 - 2013 // World Economic Forum, Centre for Global Competitiveness and Performance. – Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2011. – 544 р.
2. The Global Competitiveness Report 2012 - 2011 // World Economic Forum, Centre for Global Competitiveness and Performance. – Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2011. – 553 р.
3. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011 // Фонд «Ефективне управління», Всесвітній економічний форум. – К.: Друкарний Дім «Коло», 2011. – 205 с.
4. Управление интеллектуальной собственностью : монография / Под ред. П. М. Цибулева. – К.: К.І.С., 2005. – 448 с.
5. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій : навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К.: Знання, 2011. – 365 с.